

Halina Zajac-Knapik

Ćwiczenia zapobiegające interferencji w nauczaniu języka rosyjskiego na I roku filologii rosyjskiej

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie opracowanych przez nas interfeferencyjnych ćwiczeń gramatycznych zastosowanych na zajęciach z praktycznej nauki języka rosyjskiego na I roku filologii rosyjskiej. Skuteczność ćwiczeń została potwierdzona przeprowadzonymi przez nas badaniami eksperymentalnymi. Podstawą ich były opracowania glottodydaktyczne z tego zakresu oraz nasze doświadczenia w pracy ze studentami i aktualnie obowiązujące programy nauczania na zajęciach z praktycznej nauki języka rosyjskiego. Opracowane przez nas ćwiczenia służą zapobieganiu interferencji językowej, uzupełnieniu form pracy i zróżnicowaniu ćwiczeń stosowanych na zajęciach z praktycznej nauki języka rosyjskiego. W ćwiczeniach, głównie translacyjnych, uwzględnione zostały zjawiska gramatyczne z zakresu form czasownikowych, przyimków, przymiotników, liczebników i użycia partykuły „ли”.

Warto zaznaczyć, iż w nauczaniu języka obcego gramatyka odzyskała właściwą jej pozycję, „ale już nie jako cel sam w sobie, lecz jako narzędzie przyswajania języka, osiągnięcia kompetencji komunikacyjnej, zwłaszcza u młodzieży i dorosłych”¹. Zdaniem M. Pawlaka,

Obecnie zdecydowana większość teoretyków, badaczy i metodyków jest zgodnych, że nauczanie gramatyki ma pozytywny wpływ na proces przyswajania języka, a kwestie sporne dotyczą przede wszystkim wyboru struktur gramatycznych, stosowanych technik i procedur, czasu i intensywności interwencji, sposobu organizacji lekcji oraz rodzaju wykorzystywanego programu nauczania².

1. Zjawisko interferencji w nauczaniu języka rosyjskiego. Błędne opanowanie języka rosyjskiego jest spowodowane nieuwzględnianiem jego właściwości strukturalnych, różnic w funkcjonowaniu zjawisk polskich i rosyjskich. Na uwagę zasługuje wyodrębnienie błędów powstałych w wyniku polsko-rosyjskich kontrastów strukturalnych. Słaba znajomość języka rosyjskiego wpływa na powstawanie błędów

¹ I. Janowska, *Refleksyjne nauczanie gramatyki*, „Języki Obce w Szkole” 2004, nr 6, s. 41.

² M. Pawlak, *Nowoczesne technologie a uczenie się i nauczanie gramatyki*, [w:] *Wykorzystanie nowoczesnych technologii w dydaktyce języków obcych*, red. M. Pawlak, B. Wolski, Poznań–Kalisz–Konin 2011, s. 10.

interferencyjnych. Są to błędy, które są popełniane pod wpływem języka ojczystego, gdyż interferencji sprzyjają podobieństwa fonetyczno-gramatyczne i kontrasty między językiem ojczystym a obcym. Istnieją także błędy nieznamomości wynikające z braku informacji na temat zakresu użycia formy, szyku i sposobu jej łączenia z innymi formami językowymi. Zwrócić należy uwagę, iż źródło błędów językowych tkwi w psychojęzykowej osobowości ucznia i myśleniu refleksyjnym³.

Do czynników utrudniających opanowanie języka rosyjskiego zaliczyć można: a) różnice między językami polskim i rosyjskim, b) predyspozycje i zdolności ucznia, czyli stopień nasilenia myślenia refleksyjnego. Są to przyczyny obiektywne i subiektywne, językowe i pozajęzykowe, które tworzą czynniki negatywne występujące w procesie nauczania każdego języka⁴.

Interferencja międzyjęzykowa jest źródłem znacznej liczby błędów. Im większe spokrewnienie języka wyjściowego i docelowego ze sobą, tym więcej subsystemów języka ulega interferencji. W odniesieniu do prognozowania błędów językowych A. Szulc pisze:

im bardziej zamknięty jest dany podsystem języka docelowego, tym większy jest zasięg zawartych w nim reguł, a co za tym idzie, tym mniejsze prawdopodobieństwo utworzenia formy niezgodnej z regułą⁵.

Na różnych etapach nauczania występują różnego typu błędy. A. Szulc prezentuje językoznawczą klasyfikację błędów językowych według poszczególnych podsystemów języka w planie ekspresji i w planie semantycznym. Wśród błędów w planie ekspresji wyróżnia: 1) foniczne, do których zalicza fonologiczne, allofoniczne, morfonologiczne, akcentuacyjne, intonacyjne; 2) graficzne: wewnątrzsystemowe (interferencja wewnątrzsystemowa), pozasystemowe (interferencja innego systemu graficznego). Do błędów w planie semantycznym zalicza: 1) morfologiczne (wewnątrzsystemowe, pozasystemowe), 2) syntaktyczne, 3) derywacyjne (wewnątrzsystemowe, pozasystemowe)⁶.

Błędy spowodowane interferencją języka ojczystego zależą od etapu nauki języka. Jak pisze H. Komorowska,

Stwierdzono mianowicie, iż najwięcej błędów wynikłych ze szkodliwego wpływu języka ojczystego występuje w początkowym etapie nauki języka [...] etapy bardziej zaawansowane bynajmniej nie charakteryzują się występowaniem tego rodzaju odchyłeń od normy. Dominują wówczas błędy wynikające z nadmiernej generalizacji praw rządzących językiem obcym, są to zatem błędy interferencji wewnątrzjęzykowej języka obcego⁷.

³ Zob. T. Wójcik, *Na marginesie zjawiska interferencji w nauczaniu języka rosyjskiego*, „Język Rosyjski” 1973, nr 1, s. 12.

⁴ Zob. T. Wójcik, *Językoznawcze aspekty metodyki nauczania języka rosyjskiego*, Wydawnictwo UAM, Poznań 1973, s. 102–103.

⁵ A. Szulc, *Błąd językowy a dydaktyka języka obcego*, „Języki Obce w Szkole” 1982, nr 5, s. 262.

⁶ Zob. tamże, s. 263–264.

⁷ H. Komorowska, *Metody badań empirycznych w glottodydaktyce*, PWN, Warszawa 1982, s. 66.

H. Komorowska uważa, że badania eksperymentalne nad interferencją

pozwołyły stwierdzić, że prawdopodobieństwo i wielkość błędu językowego nie są wprost proporcjonalne do różnicy między strukturami języka ojczystego i języka obcego. Im większa różnica, tym łatwiejsza jej percepcja, zatem rzadszy błąd. Im mniejsza różnica, ale konieczna do zachowania, tym trudniej ją zauważyć, zatem tym częstszy i poważniejszy błąd językowy⁸.

Istniejące w opracowaniach dane dotyczące ilości błędów interferencyjnych popełnianych przez uczących się są podobne. Badania prowadzone przez H.V. George'a wykazały, że stanowią one jedną trzecią błędów popełnianych przez uczących się języka obcego⁹. W. Figarski w swoich badaniach wykazał, iż połowa błędów popełnianych przez uczniów klas szkoły podstawowej to błędy interferencji¹⁰.

Z. Kozłowska za główną przyczynę błędów językowych (w tłumaczeniach z języka rosyjskiego) uważa interferencję, która przejawia się na wszystkich poziomach (graficznym, morfologicznym, składniowym, leksykalnym i słowotwórczym). Według niej,

Błędy językowe (leksykalne, a zwłaszcza frazeologiczne) wynikają z braku znajomości (i nawyków zastępowania) par odpowiedników przekładowych [...], co jest niezwykle istotne i wymaga wprowadzenia do procesu nauczania tłumaczenia¹¹.

A. Michońska-Stadnik, zwraca uwagę na istnienie błędów interferencyjnych i rozwojowych:

Te pierwsze są rezultatem negatywnego wpływu języka ojczystego na język drugi i stanowią około połowy wszystkich błędów pojawiających się w języku ucznia (niektórzy wcześniejsi badacze uważali, że jest ich znacznie mniej). Te drugie zaś są rezultatem naturalnego rozwoju języka i są identyczne z tymi, które popełniają dzieci przyswajające dany język jako ojczysty¹².

W. Figarski za podstawę przeprowadzonych przez siebie badań przyjął podział błędów na dwie kategorie: błędy nieznamości (nieznajomość faktu leksykalno-gramatycznego), czyli „nieznajomości konkretnego”, oraz błędy wynikające z nieznamości właściwości syntaktyczno-semantycznych danego faktu (zakres użycia formy, szyk, sposób łączenia się z innymi formami), czyli „nieznajomość abstraktu”¹³. Jest

⁸ Tamże.

⁹ H.V. George, *Common Errors in Language Learning*, Newbury House Publishers, Rowley 1972, s. 97.

¹⁰ W. Figarski, *Wyznaczniki powodzenia w szkolnej nauce języka rosyjskiego*, WSiP, Warszawa 1984, s. 103.

¹¹ Z. Kozłowska, *O błędach językowych w tekstach polskich przekładów*, [w:] *Język rodzimy a język obcy. Komunikacja, przekład, dydaktyka*, red. A. Kopczyński, U. Zaliwska-Okrutna, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2002, s. 143.

¹² A. Michońska-Stadnik, *Teoretyczne i praktyczne podstawy weryfikacji wybranych teorii subiektywnych w kształceniu nauczycieli języków obcych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2013, s. 52.

¹³ W. Figarski, dz. cyt., s. 97.

to kryterium związane z błędami interferencji, które powstają pod silnym wpływem języka polskiego. W. Figarski stwierdza, iż żaden z podsystemów języka rosyjskiego „nie jest w stanie uchronić się przed działaniem interferencji języka polskiego”¹⁴.

Na podstawie wyników badań W. Figarski podkreśla trwałość i uporczywość błędów interferencji u uczniów szkoły podstawowej i średniej. Według tego autora, „system nauczania języka rosyjskiego w polskich szkołach nie jest w stanie skutecznie walczyć z niesłuchaniem silnym działaniem zjawiska interferencji”¹⁵. Jego zdaniem, wyniki badań wskazują na istnienie zależności między częstotliwością popełniania błędów pod wpływem języka ojczystego i niektórymi czynnikami związanymi z osobą ucznia. Do czynników tych zalicza:

1. Chęć dalszej nauki języka rosyjskiego.
2. Przeświadczenie o przydatności języka rosyjskiego jako obcego.
3. Zdolność do zapamiętywania i różnicowania jednostek leksykalnych.
4. Aktywność własna uczącego się w pracy nad opanowaniem języka.
5. Nagromadzenie zaległości w przyswajaniu materiału językowego¹⁶.

Celem zapobiegania zjawisku interferencji W. Figarski proponuje pobudzenie motywacji do nauki języka obcego oraz rozwijanie zdolności zapamiętywania obcojęzycznego tekstu.

M. Karolczuk rozważa zjawisko interferencji gramatycznej w aspekcie lingwistycznym, psychologicznym, i psycholingwistycznym w oparciu o opracowania rosyjskojęzyczne. Omawia ona potencjalne pole interferencji gramatycznej w zakresie rodzaju, liczby i przypadku rzeczowników między językiem polskim i rosyjskim, odwołując się do konkretnych przykładów. Na podstawie testów przeprowadzonych wśród studentów filologii rosyjskiej na roku I, II, III i IV M. Karolczuk wyróżniła błędy wywołane interferencją międzyjęzykową, wewnątrzjęzykową oraz błędy spowodowane innymi, bliżej nieokreślonymi przyczynami. Interferencyjne błędy gramatyczne w dziedzinie rzeczowników M. Karolczuk podzieliła na dwie grupy. Są to: 1) błędy morfologiczne spowodowane nieprawidłowym tworzeniem form gramatycznych, 2) błędy morfologiczno-syntaktyczne związane z naruszeniem związków składniowych w zakresie związku zgody i rzędu. M. Karolczuk przedstawia opracowany przez siebie zestaw ćwiczeń w zakresie zapobiegania i przezwycięzania interferencji gramatycznej w mowie polskich studentów uczących się języka rosyjskiego. Jej zdaniem,

Określenie potencjalnego oraz faktycznego pola interferencji pozwala zbadać przyczyny interferencji i prognozować błędy językowe w mowie polskich studentów, co z kolei sprzyja racjonalnej selekcji i gradacji treści nauczania¹⁷.

Zdaniem E. Dźwierzynskiej, błędy interferencyjne świadczą o dosłownym tłumaczeniu przez studentów w myślach zdań z języka polskiego na rosyjski. Ćwiczenia

¹⁴ Tamże, s. 99.

¹⁵ Tamże, s. 101.

¹⁶ Tamże, s. 103.

¹⁷ Zob. M. Карольчук (M. Karolczuk), *Грамматическая интерференция в процессе обучения русской речи польских студентов-филологов*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2006, s. 168.

kontrastywne powinny służyć przewyższaniu tych błędów. Konieczne jest uświadomienie studentom różnic między językiem ojczystym i obcym. E. Dźwierżyńska na podstawie analizy wyników badań eksperymentalnych przeprowadzonych wśród studentów stwierdza, iż popełniają oni błędy nie tylko tam, gdzie są różnice, ale również tam, gdzie różnic nie ma. Istotne jest tutaj stosowanie ćwiczeń translacyjnych. Na podstawie badań eksperymentalnych wyróżnia ona kilka grup błędów i określa przyczyny ich powstawania. Są to błędy w reakcji czasowników spowodowane interferencją języka ojczystego oraz błędy wynikające z dosłownego tłumaczenia z języka polskiego¹⁸.

W *Europejskim Systemie Opisu Kształcenia Językowego* podaje się różne interpretacje błędów popełnianych przez uczących się:

- a) błędy stanowią dowód niedouczenia,
- b) błędy stanowią dowód nieskutecznego nauczania,
- c) błędy stanowią efekt dążenia do komunikacji bez względu na ryzyko,
- d) błędy są nieodzownym, tymczasowym efektem związanym z rozwijającym się interjęzykiem uczącego się,
- e) błędy mogą się zdarzać we wszystkich przypadkach użycia języka. Bywają także popełniane przez jego rodzimych użytkowników¹⁹.

2. Pisemne ćwiczenia językowe zapobiegające interferencji. Celem określenia stopnia i zakresu działania interferencji wśród studentów zastosowaliśmy testowanie pisemne. Testy pisemne wykorzystywały następujące techniki: 1) technika luk cząstkowych, 2) technika pytań z użyciem podanej instrukcji; 3) technika tłumaczenia z języka ojczystego na język obcy²⁰. Technika luk cząstkowych została zastosowana na roku I w odniesieniu do niektórych czasowników, fleksji przymiotnikowej i rzeczownikowej, połączeń liczebników i tworzenia form imiesłowowych. Technika ta polegała na wstawianiu w miejsca wykropkowane odpowiednich czasowników, użyciu związków wyrazowych (przymiotnik + rzeczownik) według podanych w nawiasach nazw przypadków, wstawianiu w odpowiedniej formie wyrazów podanych w nawiasach.

Technika pytań została zastosowana w odniesieniu do użycia liczebników i polegała na udzielaniu przeczących odpowiedzi na pytania według podanego wzoru.

Technika tłumaczenia została zastosowana dla zbadania znajomości reakcji bezprzyimkowej, reakcji przyimkowo-przypadkowej czasowników, reakcji przyimkowej. Technika ta polegała na tłumaczeniu całych zdań bądź określonych konstrukcji wyszczególnionych w nawiasach.

¹⁸ Zob. E. Dźwierżyńska, *Sposoby optymalizacji przyswajania materiału leksykalnego w procesie nauczania języka obcego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012, s. 220–221.

¹⁹ Rada Europy: *Europejski System Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2001, s. 134.

²⁰ H. Komorowska, *Sprawdzanie umiejętności w nauce języka obcego. Kontrola – Ocena – Testowanie*, Wyd. „Fraszka Edukacyjna”, Warszawa 2004, s. 83–90.

Dla przeprowadzonych testów gramatycznych zastosowano zalecaną najczęściej punktację 0-1 (0 punktów za błędną odpowiedź, 1 punkt za odpowiedź poprawną)²¹.

W odniesieniu do zagadnień gramatycznych opracowanych dla I roku filologii rosyjskiej, przedstawionych w formie kwantów informacji lingwistycznej, prezentujemy przykładowe ćwiczenia w mówieniu i pisaniu celem zastosowania na zajęciach z praktycznej nauki języka rosyjskiego, łącznie z ćwiczeniami zamieszczonymi po kwantach informacji lingwistycznej. Kwanty te zostały opracowane przez nas w oparciu o koncepcję J. Henzla²². Zostały w nich uwzględnione zjawiska gramatyczne, które, naszym zdaniem, sprawiają studentom trudności ze względu na interferencję języka polskiego. Oto przykłady zastosowania kwantów informacji lingwistycznej:

Tabela 1.
Kwant abstrakcyjno-symboliczny

siedzieć <i>ndk.</i>	$\left\{ \begin{array}{l} + w + \text{Msc.} \\ + \text{przy} + \text{Msc.} \\ + \text{nad} + \text{Narz.} \\ + \text{za} + \text{Narz.} \\ + \text{na} + \text{Msc.} \end{array} \right.$	сидеть <i>несов.</i>	$\left\{ \begin{array}{l} + \text{за} + \text{Твор.} \\ + \text{за} + \text{Твор.} \\ + \text{у} + \text{Род.} \\ + \text{за} + \text{Твор.} \\ + \text{на} + \text{Предл.} \end{array} \right.$

Kwant interrogatywny

siedzieć <i>ndk.</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \text{w (czym?)} \\ \text{przy (czym?)} \\ \text{nad (czym?)} \\ \text{za (czym?)} \\ \text{na (czym?)} \end{array} \right.$	сидеть <i>несов.</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \text{за чем?} \\ \text{за чем?} \\ \text{у чего?} \\ \text{за чем?} \\ \text{на чём?} \end{array} \right.$

²¹ H. Komorowska, *Metody badań empirycznych w glottodydaktyce*, PWN, Warszawa 1982, s. 64.

²² Zob. Я. Генцель (J. Henzel), *Квантование лингвистической информации и его применение в лингводидактических материалах по русскому языку*, [в:] *Вопросы лингвистики и лингводидактики*. Материалы конференции МАПРЯЛ, red. Т. Жеберек, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1996, s. 214–221. Zob. artykuły: H. Zając-Knapik, *Rola języka ojczystego w nauczaniu gramatyki języka rosyjskiego na studiach rusycystycznych i proponowane rozwiązania dydaktyczne*, „Linguodidactica” t. XIX, red. M. Karolczuk, Białystok 2015, s. 265–281; H. Zając-Knapik, *Sposoby przewycięzania interferencyjnych błędów gramatycznych w procesie praktycznego nauczania języka rosyjskiego na III roku studiów rusycystycznych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Russologica VIII” 2015, s. 168–178; H. Zając-Knapik, *Interferencyjne błędy gramatyczne studentów II roku filologii rosyjskiej i sposoby ich przewycięzania*, [w:] *Tradycja i nowoczesność. Język i literatura Słowian Wschodnich*, red. H. Chodurska, A. Kotkiewicz, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2016, s. 362–376.

Kwant egzemplifikacyjny

siedzieć	{ w ławce (szkolnej) przy stole, za stołem przy pracy przy obiedzie przy oknie przy wejściu nad książką za kierownicą na krześle na ławce w parku na fotelu	сидеть	{ за партой за столом за работой за обедом у окна у входа за книгой за рулём на стуле на скамейке в кресле

Źródło: opracowanie własne.

Ćwiczenie. Przetłumacz na język rosyjski:

1. Siedzieliśmy na ławce w parku.
2. Anna siedzi w fotelu.
3. Nasza babcia lubi siedzieć przy oknie.
4. Rodzina Smirnowów siedziała przy obiedzie.
5. Andrzej siedział przy pracy.
6. Sonia siedziała w klasie w pierwszej ławce.
7. Andrzej siedział w domu przy stole.

Tabela 2.

Kwant abstrakcyjno-symboliczny

siadać <i>ndk.</i> sięść <i>dk.</i>	{ + w+Msc. + przy+Msc. + nad + Narz. + za + narz. + na + Msc.	садиться <i>несов.</i> сесть <i>сов.</i>	{ + за+Вин. + за + Вин. + у + Род. + за + Вин. + на + Предл.

Kwant interrogatywny

siadać <i>ndk.</i> sięść <i>dk.</i>	{ w (czym?) przy (czym?) nad (czym?) usiąść <i>dk.</i> za (czym?) na (czym?)	садиться <i>несов.</i> сесть <i>сов.</i>	{ за что? за что? у чего? за что? на что?

Kwant egzemplifikacyjny

siadać siaść usiąść	{ w ławce (szkolnej) przy stole, za stołem przy pracy przy obiedzie przy oknie przy wejściu nad książką za kierownicą na ławce (w parku) na krześle w fotelu	садиться сесть	{ за парту за стол за работу за обед у окна у входа за книгу за руль на скамейку на стул в кресло

Źródło: opracowanie własne.

Ćwiczenie. Przetłumacz na język rosyjski:

1. Paweł usiadł za kierownicą.
2. Codziennie wieczorem siadam nad książką.
3. Nasz pies siada przy wejściu.
4. Często siadamy przy stole i gramy w szachy.
5. O szóstej usiedliśmy przy kolacji.
6. Sonia usiadła przy stole.
7. Wadim usiadł na krześle.
8. Dziadek usiadł na fotelu.
9. Usiedliśmy na ławce w parku.

3. Ustne ćwiczenia interferencyjne. Na roku I proponujemy zastosowanie ćwiczeń w mówieniu w korelacji z zagadnieniami gramatycznymi:

- 1) **Ułóż zdania z użyciem konstrukcji:** сидеть за работой, сидеть за обедом, сидеть за партией, сидеть у окна, сидеть у входа, садиться за работу, сесть за обед, сесть в кресло, повесить платье в шкаф, класть книгу на стол, ложиться в постель. **Sformułuj zdania pytające, używając tych konstrukcji.**
- 2) **Ułóż zdania z użyciem konstrukcji:** изучать иностранные языки, учиться чтению, учить иностранный язык, адресовать письмо, ждать сестру, звонить родителям, пользоваться словарём, слушать музыку. **Sformułuj zdania pytające, używając tych konstrukcji.**
- 3) **Ułóż zdania z użyciem konstrukcji:** готовиться к уроку, подойти к дому, жениться на Наташе, влюбиться в Нину, заходить в магазин, ездить на автомашине, ехать на автобусе, поздравить сестру с днём рождения.
- 4) **Odpowiedz na pytania, używając przymiotników podanych w nawiasach we właściwej formie.**
 1. Где остановилась автомашина? (большой городской дом)
 2. Где ты живёшь уже два года? (новый микрорайон)

3. С кем ты меня познакомишь? (новый сосед)
4. О ком заботится Оля? (младший брат)
5. С кем не мог договориться врач? (глухой мужчина)
6. О каком платье мечтает Таня? (летнее платье)
7. О чём мечтают ребята? (солнечный зимний день)
8. Где Настя чувствует себя плохо? (чужой дом)
9. Где работает Вадим? (передовое предприятие)
10. Где вы договорились встретиться? (студенческое общежитие)

5) Zadaj pytania w języku rosyjskim i udziel na nie odpowiedzi.

1. Zapytaj kolegę (koleżankę), o której godzinie wstaje?
2. Zapytaj kolegę (koleżankę), o której godzinie rozpoczynają się zajęcia?
3. Zapytaj go (ją), o której godzinie je obiad?
4. Zapytaj go (ją), o której godzinie wychodzi z psem na spacer?
5. Zapytaj go (ją), o której wraca do domu?

6) Do podanych zdań zadaj pytania i udziel na nie odpowiedzi. Wyrazy podane w nawiasach użyj we właściwej formie:

1. В моей комнате три (стул).
2. Таня изучает английский язык четыре (год).
3. Павел вчера прочитал два (рассказ).
4. У меня дома два (аквариум).
5. Мы купили пять (билет) в кино.
6. На столике в передней лежали три (журнал).
7. В нашей группе шесть (студентка) и четыре (студент).
8. Насте двадцать два (год).
9. Моему племяннику три (месяц).
10. Я буду сдавать четыре (экзамен).

7) Od podanych zdań twierdzących utwórz zdania pytające z partykułą „ли”

1. Ania pojedzie z nami na wycieczkę.
2. Sonia chce z nami pójść na zakupy.
3. Jura rozwiązał zadanie z matematyki.
4. Uczniowie jutro pójdą do teatru.
5. Kola dobrze gra na pianinie.
6. Irina pójdzie z tobą na zakupy.
7. Oła wie, że Andrzej nie mówi prawdy.
8. Saszy podoba się nowa bluzka Niny.

* * *

Ćwiczenia translacyjne eksponują kontrasty między systemami językowymi, co sprzyja unikaniu wielu błędów interferencyjnych. Przewycięzanie tych trudności w zakresie interferencji jest możliwe poprzez porównanie trudnych form języka rosyjskiego z ich polskimi ekwiwalentami. Naszym zdaniem, na zajęciach z praktycznej nauki języka rosyjskiego warto stosować tłumaczenie jako jedno z wielu ćwiczeń językowych oraz jako narzędzie nauczania i sprawdzania znajomości języka obcego.

Na podstawie przeprowadzonego eksperymentu sformułowaliśmy następujące wnioski:

- 1) Zastosowanie kwantowania informacji lingwistycznej wpływa na optymalizację opanowania gramatyki języka rosyjskiego.
- 2) Kwanty informacji lingwistycznej stanowią bazę dla pisemnych ćwiczeń translacyjnych i ćwiczeń w mówieniu. Ćwiczenia w mówieniu wykazały, iż studenci potrafią posługiwać się kwantami informacji lingwistycznej spontanicznie.
- 3) Stosowanie gramatycznych ćwiczeń translacyjnych przynosi efekty w kształtowaniu kompetencji językowej i komunikacyjnej. Ćwiczenia te odnosiły się do form gramatycznych, w których interferencja występuje najczęściej. Okazało się, iż tłumaczenie zapobiega interferencji poprzez uświadomienie studentom różnic między formami gramatycznymi języka polskiego i rosyjskiego.
- 4) Ćwiczenia translacyjne służyły opanowaniu systemu gramatycznego poprzez zastosowanie kontrastu. Kontrastowanie struktur języka polskiego z analogicznymi strukturami języka rosyjskiego uświadamia studentom różnicę, jaka występuje między tymi językami, co wiąże się z przeciwdziałaniem interferencji.
- 5) Pisemne testy studentów wykazały, iż najczęściej pojawiającymi się błędami o charakterze interferencyjnym, które wynikają z przenoszenia zjawisk gramatycznych języka polskiego na system strukturalny języka rosyjskiego, są błędy z zakresu rekcji przyimkowej, rekcji bezprzyimkowej czasowników, rekcji przyimkowo-przypadkowej czasowników, fleksji przymiotnikowej, określania godzin, połączenia liczebników 2, 3, 4 i liczebników zestawionych z 2, 3 i 4 z rzeczownikami i przymiotnikami oraz stosowania partykuły „ли”.

Literatura

- Dźwierzynska E., *Sposoby optymalizacji przyswajania materiału leksykalnego w procesie nauczania języka obcego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.
- Figarski W., *Wyznaczniki powodzenia w szkolnej nauce języka rosyjskiego*, WSiP, Warszawa 1984.
- George H.V., *Common Errors in Language Learning*, Newbury House Publishers, Rowley 1972.
- Janowska I., *Refleksyjne nauczanie gramatyki*, „Języki Obce w Szkole” 2004, nr 6, s. 40–48.
- Komorowska H., *Metody badań empirycznych w glottodydaktyce*, PWN, Warszawa 1982.
- Komorowska H., *Sprawdzanie umiejętności w nauce języka obcego. Kontrola – Ocena – Testowanie*, Wyd. „Fraszka Edukacyjna”, Warszawa 2004.
- Kozłowska Z., *O błędach językowych w tekstach polskich przekładów*, [w:] *Język rodzimy a język obcy. Komunikacja, przekład, dydaktyka*, red. A. Kopczyński, U. Zaliwska-Okrutna, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2002, s. 137–147.
- Kozłowska Z., Szcześnie A., *Tłumaczenie pisemne na język polski. Kompendium*, PWN, Warszawa 2018.
- Michońska-Stadnik A., *Teoretyczne i praktyczne podstawy weryfikacji wybranych teorii subiektywnych w kształceniu nauczycieli języków obcych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2013.

- Pawlak M., *Nowoczesne technologie a uczenie się i nauczanie gramatyki*, [w:] *Wykorzystanie nowoczesnych technologii w dydaktyce języków obcych*, red. M. Pawlak, B. Wolski, Poznań–Kalisz–Konin 2011, s. 9–30.
- Rada Europy: *Europejski System Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2001.
- Szulc A., *Błąd językowy a dydaktyka języka obcego*, „Języki Obce w Szkole” 1982, nr 5, s. 259–266.
- Wójcik T., *Na marginesie zjawiska interferencji w nauczaniu języka rosyjskiego*, „Język Rosyjski” 1973, nr 1, s. 8–16.
- Wójcik T., *Językoznawcze aspekty metodyki nauczania języka rosyjskiego*, Wydawnictwo UAM, Poznań 1973.
- Zajac-Knapik H., *Rola języka ojczystego w nauczaniu gramatyki języka rosyjskiego na studiach rusycystycznych i proponowane rozwiązania dydaktyczne*, „Linguodidactica”, t. XIX, red. M. Karolczuk, Białystok 2015, s. 265–281.
- Zajac-Knapik H., *Sposoby przewycięzania interferencyjnych błędów gramatycznych w procesie praktycznego nauczania języka rosyjskiego na III roku studiów rusycystycznych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Russologica VIII” 2015, s. 168–178.
- Zajac-Knapik H., *Interferencyjne błędy gramatyczne studentów II roku filologii rosyjskiej i sposoby ich przewycięzania*, [w:] *Tradycja i nowoczesność. Język i literatura Słowian Wschodnich*, red. H. Chodurska, A. Kotkiewicz, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2016, s. 362–376.
- Генцель Я. (Henzel J.), *Квантование лингвистической информации и его применение в лингводидактических материалах по русскому языку*, [в:] *Вопросы лингвистики и лингводидактики*. Материалы конференции МАПРЯЛ, red. Т. Жеберек, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1996, s. 214–221.
- Карольчук М. (Karolczuk M.), *Грамматическая интерференция в процессе обучения русской речи польских студентов-филологов*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2006.

Упражнения, предупреждающие интерференцию в обучении русскому языку

на первом курсе русской филологии

Резюме

В статье обсуждаются типичные языковые трудности в обучении русскому языку поляков, а также общезыковые проблемы, связанные с этим явлением. Эмпирическая часть статьи относится к грамматическим интерференционным упражнениям в говорении и письме. Они были разработаны на основе использованной нами концепции квантования лингвистической информации и наших многолетних наблюдений в работе со студентами. Эффективность упражнений была подтверждена экспериментальными исследованиями, проведёнными нами среди студентов I курса русской филологии.

Ключевые слова: интерференционные упражнения, экспериментальные исследования, интерференционные ошибки, интерференция родного языка, обучение русскому языку, кванты лингвистической информации

**Exercises Preventing Interference
in Teaching Russian Language in the First Year
of Russian Philology Studies**

Abstract

In the article, problems connected with the phenomenon of language interference are discussed. In the theoretical part of the article, typical interference difficulties in teaching Russian language to Polish students and some general linguistics problems connected with this phenomenon are presented. The empirical part of the article concerns writing and speaking interference grammar exercises. They have been prepared by us on the basis of the implemented by us concept of quantisation of linguistic information and our long time experience in working with students. The effectiveness of the exercises has been confirmed by experimental research conducted by us among 1st year Russian philology students.

Key words: interference exercises, experimental research, interference mistakes, native language interference, teaching Russian language, quanta of linguistics information

Halina Zając-Knapik,
doktor nauk humanistycznych
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
Instytut Neofilologii (Filologia Rosyjska)

Halina Zając-Knapik, PhD
Pedagogical University of Cracow
Institute of Modern Languages (Russian Philology)
e-mail: halinaza@o2.pl
+48 126626740